

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks / augustus 2015
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecstraat 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 37

Augustus 2015

Luitenant Richard M. Stanley legt bloemen neer aan het standbeeld van zijn grootvader, Henry Morton Stanley (Leopoldstad, 1954) - Foto Carlo Lamote

Ledenbijdrage

*Wij zeggen dank aan de talrijke leden die ons zonder dralen
hun jaarlijkse ledenbijdrage lieten toekomen.*

*Zij die nog niet de tijd of de gelegenheid gevonden hebben om voor dit jaar hun steentje
bij te dragen zullen hierbij een overschrijvingsformulier gelieven te vinden.
Wij zijn hen alvast dankbaar voor hun trouw !*

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN
MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT MET GENOEGEN TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer : 001-4254043-87
IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB

<i>In dit nummer :</i>	<i>blz.</i>
Congo's lekkende aders <i>Guido Bosteels</i>	3
Nog even voor het afsluiten...	4
Voor het eerst in onze geschiedenis...	5
Humor in Congo <i>Guido Bosteels</i>	6
Poppentheater in Congo	10
En nog steeds Congo-Vrijstaat <i>Bij het nieuwe boek van Guido De Weerd</i>	11
Vergeten martelaars <i>Missionarissen in het oog van de Simba-opstand</i>	15
Kort bericht <i>Een opiniepeiling</i>	19
In memoriam <i>Marcel Schuer</i> <i>Molly Fonteyn</i> <i>Maurice Lenain</i>	20
Ontvangen bijdragen	21

Congo's lekkende aders

Terwijl in Congo de leidende klasse vandaag alle aandacht besteedt aan kunstgrepen die het mogelijk moeten maken het bewind van de huidige president – in strijd met de grondwet – na het einde van zijn tweede mandaat in december 2016 te bestendigen, gaat onze aandacht liever naar het uit-stekende studiewerk dat gepresteerd wordt door het Studiecentrum E-CA/ CRE-AC, onder meer bij monde van specialisten als de professoren Stefaan Marysse (Universiteit Antwerpen) en Baudouin Michel (Universiteit Luik).

Op het eerste gezicht lijken de cijfers die door dit Centrum worden geciteerd bemoedigend : sedert 2003 zou de economische groei 5 à 10 % per jaar bereiken. Deze groei zou te danken zijn aan de spectaculaire ontwikkeling van de mijnbouw. De winning van koper benaderde een miljoen ton in 2014, d.w.z. 3 à 4 maal meer dan tegen het einde van de koloniale tijd, en Congo is de eerste producent van kobalt in de wereld geworden. Helaas, merkt professor Marysse op, komt de opbrengst van deze productie helemaal niet ten goede aan het land: niet minder dan 5 miljard dollar verdwijnt in discrete persoonlijke zakken (volgens de schatting van een Brits parlamentslid) en nog eens 7 miljard dollar vloeit naar buitenlandse mijnbedrijven.

Dat Congo een schitterend landbouwpotentieel bezit is sinds lang geweten. Volgens professor Tollens (Universiteit Antwerpen) moet het land in staat zijn 2,9 miljard mensen te voeden (d.w.z. een massa meer dan het hele Afrikaanse continent). Dat belet niet dat 70 % van de 6 miljoen Congolezen met een lege maag rondlopen. Dat betekent ook dat Congo steeds meer kostbare deviezen moet spenderen om de invoer van voedingsmiddelen te bekostigen.

De diagnose ligt voor de hand : landbouw is voor de Congolese bewind-voerders helemaal geen prioriteit : professor Baudouin Michel stipt aan dat landbouw slechts 2,5 % van de nationale begroting inneemt, waarvan slechts 20 à 22 % effectief besteed wordt. Voeg daarbij de algemene economische malaise, de teloorgang van het wegennet, enz. Deze samenloop van negatieve elementen heeft uiteraard een nefaste uitwerking op de bedrijvigheid van de landbouwers, wier toegevoegde waarde tot de laagste ter wereld behoort. De productie per hectare, die reeds bedroevend laag is,

vermindert met 1,5 % per jaar terwijl de bevolking met 3,2 % per jaar toeneemt.

De lezer moge ons deze weinig verheugende commentaar vergeven. We weten ook wel dat de huidige Congolese leiders geregeld laten horen dat zij van hun vroegere kolonisatoren geen lessen te ontvangen hebben. Maar wat wil je, het bloed kruipt waar het niet gaan kan : gehecht als wij zijn aan de mensen voor wie wij ons destijds hebben ingezet, is het niet denkbaar dat hun lot ons niet zou bekommeren.

Guido Bosteels, voorzitter

< Conjonctures congolaises 2014, n° 86, sous la direction de MM. Marysse et Omasombo (Ed. L'Harmattan).

NOG EVEN VOOR HET AFSLUITEN...

Deze Nieuwsbrief 37 was al bijna afgerond toen wij vanwege een correspondent in Kinshasa een kopie ontvingen van een artikel dat op 18 dezer verschenen is in de krant "LE PHARE". Wij nemen aan dat onze lezers met genoeg kennis zullen nemen van enkele opmerkelijke fragmenten uit dit artikel, ondertekend 'Kimp', waarin kritiek wordt geleverd op de voorgenomen administratieve hervorming.

Wij citeren hierbij, in vertaling, uit dit artikel, waarvan de tekst wordt voorafgegaan door vier grote foto's : die van koning Leopold II, koning Boudewijn, Henri Morton Stanley en de eerste president van de DRC, Joseph Kasa-Vubu).

Om Congo (80 maal groter dan de vroegere koloniale mogendheid) behoorlijk te besturen, steunde België op een korps van bekwame, toegewijde en creatieve ambtenaren die klaar stonden om zich naar alle uithoeken te begeven, per fiets, motorfiets of prauw, met de wagen of per vliegtuig, boot of trein. Ook was er een bestendig onderhouden infrastructuur doorheen het hele land (wegen, spoorwegen, havens, vliegvelden en luchthavens) (...) Elke gewone onderdaan had de mogelijkheid het hele land rond te reizen, van Moanda tot Goma, langs de as Kinshasa-Kasai-Katanga-Kivu ofwel Kinshasa-Evenaarsprovincie-Oostprovincie-Kivu met een vervoermiddel naar zijn keuze.

Belgisch Congo gold in die tijd als een "*Etat émergent*", een staat in opbloei, met een zeer verscheiden productie, zowel op het stuk van mijnbouw (koper, kobalt, mangaan, diamant, goud) als op agrarisch gebied (rubber, katoen, koffie, thee, kina, palmolie, maniok). Het land behoorde tot de 'Top 10' inzake uitvoer van mijnbouw- en landbouwproducten. Hoewel de Congolezen leefden onder het Belgische koloniale juk, genoten ze een levensstandaard die hun werd benijd door alle gekoloniseerden in Afrika. De industrie, de scholen, de universiteiten, de medische voorzieningen, de steden... gaven aanleiding tot een toeloop van Afrikanen uit noord, oost, zuid en west. Het is geen toeval dat een chansonnier het had over "*Kinshasa, poto moyindo*" (Kinshasa, het Europa van de neger). De Congolese hoofdstad trok immers het hele continent aan, net zoals de Europese grootsteden.

Volgens de statistieken van 1960 had Belgisch Congo bij de onafhankelijkheid een BBP (bruto binnenlands product) bereikt dat het praktisch op gelijke voet plaatste met Zuid-Afrika, Marokko, Egypte, Zuid-Korea, Indië, Singapore, Canada, enz.

De Belgische vorst (d.w.z. Leopold II, *nvdv*) had, zonder dat men daarnaar moest smeken, aanzienlijke openbare werken laten uitvoeren, zoals de spoorlijn Leopoldstad (Kinshasa)-Matadi,

daarna Port-Francqui (Ilebo)-Elisabethstad (Lubumbashi). De verkeersassen Bumba-Aketi-Mungbere in het noorden, Stanleystad (Kisangani)-Ponthierstad (Ubundu) in het centrum en Kindu-Elisabethstad (Lubumbashi) werden aangelegd om, naar de geest van Stanley, de onbevaarbaarheid van sommige gedeelten van de Congo-stroom te verhelpen.

De auteur van het artikel vindt het verder paradoxaal dat de overheid van opbloei spreekt in een land waar de infrastructuur op alle gebieden schromelijk te kort schiet. Hij verwijst ook naar de mening van een professor economie die meent dat met een nationale begroting van 9 miljard dollar geen opbloei van het land mogelijk is. Daartoe moeten alle natuurlijk middelen ontgonnen worden en moet er een einde komen aan het ongeordend wegvloeien van middelen, zodat de begroting op 72 miljard dollar gebracht kan worden.

*Een integrale kopie van het artikel kan op aanvraag door het secretariaat worden bezorgd.
(afrikagetuigenissen@skynet.be)*

Voor het eerst in onze geschiedenis...

Inderdaad, het is de eerste maal sedert de oprichting van Afrikagetuigenissen dat wij ons verplicht hebben gevoeld de redactie van een krant aan te schrijven. Wij hebben steeds als gedragslijn aangehouden in de grootst mogelijke sereniteit en objectiviteit een bijdrage te leveren tot de geschiedschrijving over onze aanwezigheid in Midden-Afrika tijdens de vorige eeuw. Wij hebben ons tot taak gesteld een nuttige bijdrage te leveren om het erfgoed in verband met die aanwezigheid uit de vergetelheid te redden, zonder ons te mengen in allerlei discussies over pro en contra de koloniale tijd die sommige geesten nog steeds blijven beroeren.

Maar wel aanzien wij het als een ereplicht waardering op te wekken voor de inzet, de verdiensten en de reputatie van degenen die zich – wat men ook moge zeggen – met overgave hebben ingezet om de Congolese mens op te tillen tot het niveau waarop zijn menselijke waardigheid aanspraak moet kunnen maken.

Wij konden dan ook onmogelijk de ogen sluiten voor een bijzonder grievende ‘column’, “De Congolese balk in het Belgische oog”, die op 5 juni jongstleden in De Standaard gepubliceerd werd, waarin de auteur, de gekende Dyab Abou Jahjah, België het recht ontzegt om de genocide op de Armeniërs te veroordelen, gelet op wat hij de ‘misdaad van de kolonisatie en de genocide’ noemt, waarvoor hij ons land in Congo verantwoordelijk acht. Wij gaan niet verder in op de onzinnige scheldpartij, waaraan die auteur zich in dat artikel overlevert en waarin hij ook de militairen zwaar op de korrel neemt, maar wij moeten ons wel afvragen wat de genoemde krant bezielt om zulke onverantwoord schampende taal te publiceren.

Beledigend, kwetsend en onaanvaardbaar inderdaad, voor de duizenden landgenoten die zich in eer en geweten ingespannen hebben ten bate van de Congolese bevolking, waarbij uiteraard onze gevoelens van pijn heel in het bijzonder uitgaan naar de vele honderden mensen, ondermeer de missionarissen, al dan niet landgenoten, die er hun leven gelaten hebben.

De talrijke reacties die ons bereikten, zoals nooit voorheen, liegen er niet om en wij zijn natuurlijk ook niet door iedereen van alle protesten op de hoogte gebracht. Kenmerkend was in elk geval de brief van de weduwe van een medisch ambtenaar die ons liet weten hoe diep zij geschokt was door zulke taal die ronduit kwetsend is voor de nagedachtenis van haar echtgenoot die zich jarenlang onvermoeibaar heeft ingespannen voor het welzijn

van de Congolese mens.

Natuurlijk heeft de koepelorganisatie van Afrika-verenigingen, de Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese landen (UROME) zich niet onbetuigd gelaten. Zij heeft een rectificatief artikel naar de Standaardredactie gestuurd maar die redactie hult zich in een hooghartig stilzwijgen en reageert, voor zover wij weten, op geen enkele brief. Erger nog, veertien dagen later laat deze redactie een artikel verschijnen van ene Luc van Doorslaer, notabene directeur bij de KU Leuven, waarin deze noch min noch meer de thesis verkondigt dat Hitler minder schuld zou treffen dan koning Leopold II.

Eén punt is zeker : wij kunnen in deze stand van zaken niet berusten.

Het Bestuur

HUMOR IN AFRIKA

“Je moet er maar eens kunnen mee lachen !” Deze oude volkswijsheid kwam zeker van pas bij al wie ooit, allicht onvoldoende voorbereid, in die totaal nieuwe Afrikaanse leefwereld terechtgekomen was en meteen te maken kreeg met levensomstandigheden en gewoonten waarvan men in Europa geen flauw vermoeden had. Dat een samenloop van zo verschillende culturen en wederzijds gemis aan ervaring en inzicht aanleiding kon geven tot misverstanden en komische situaties, ligt dan ook voor de hand. Wie zou daar geen begrijpende blik op werpen ? Overigens zijn wij niet ongevoelig voor de mogelijke vaststelling dat bij dit alles soms enige tragiek om de hoek komt kijken.

Er bestaat een verzamelwerk “Humor met een verleden” (Universitaire Pers, Leuven) dat, zoals de titel laat vermoeden, gewijd is aan een lange reeks lachwekkende herinneringen die enige historische achtergrond vertonen. Het bedoelde boek bevat ook een goed gedocumenteerd hoofdstuk van de hand van de bekende onderzoeker en hoogleraar Zana Aziza Etambala, dat aan Congo gewijd is en waaraan een of andere van de hierna geciteerde anekdotes ontleend kan zijn.

Huispersoneel

Huispersoneel komt in deze context al vlug in de kijker. De ‘alternatieve’ opvattingen van die mensen over hygiëne, hun onervarenheid met Europees comfort, de spitsvondigheid die sommigen aan de dag wisten te leggen om al eens mee te profiteren van al die wondere dingen die die rare bleekgezichten van uit het verre Europa op hun geboortegrond hadden binnengebracht, het waren even zoveel aanleidingen tot allerlei sappige verhaaltjes.

Helemaal klassiek is het verhaal over de manier waarop sommige boys hardgekookte eieren pelden en die daarna nog al eens schoon durfden te maken door die even door hun mond te laten glijden. Zo mogelijk nog erger is het verhaal van iemand die een gezelschap uitgenodigd had op een lekker diner. Toen de aangename geuren die uit de keuken opstegen de gasten aanzette om ter plaatse een kijkje te gaan nemen, kan men het afgrijzen van de heer des huizes voorstellen toen bleek dat de ‘pichi’ (kok) bezig was gehaktballen over zijn blote borst uit te rollen. Men kan zich voorstellen dat de eetlust van de invités meteen een steile duik gemaakt zal hebben.

Zo is er ook de ervaring van een missiepater die graag koffie in flessen meenam op zijn tochten, maar die wel graag had dat die goed gesuikerd was. Hij had zich nooit afgevraagd hoe zijn boy het aan boord legde om suikerklontjes door de geul van een fles te wurmen, tot hij erachter kwam dat de man de klontjes met zijn tanden kapot beet om die daarna in de fles te laten glijden.

Er is ook de belevenis van het echtpaar dat op een dag – stel je voor – prins Leopold, de toekomstige koning Leopold III, op doorreis in Congo, voor een lunch te gast had. Aan de boy had mevrouw zorgvuldig ingeprent dat toen het ogenblik zou aanbreken om aan tafel te gaan, hij moest

dit aankondigen met de woorden : '*Monseigneur est servi*'. Helaas was de man op het gepaste moment zijn lesje vergeten en riep hij, naar gewoonte, met luide stem : 'Tshop'.

Uit de eigen getuigenrelazen van onze vereniging herinneren wij ons ook het verhaal van iemand die gedacht had er goed aan te doen verse melk te kopen bij een Tutsi-landbouwer. Na een tijdje bleek die melk toch wel een vreemde smaak te hebben. Maar op een dag werd hij wijzer gemaakt door een oude pater die hem uitlegde dat de Tutsi hun melk bewaarden in een soort houten flessen die ze 'reinigden' met de urine van hun runderen. Reden genoeg om zonder dralen over te stappen naar poedermelk van het destijds alom gekende merk Klim.

Ook over de spitsvondigheden die aan de dag werden gelegd om bij gelegenheid even mee te proeven van de lekkere dranken die de '*patron*' in zijn barmeubel bewaarde zou er ook heel wat te vertellen zijn. Dat gaf dan wel aanleiding tot wederkerige vindingrijkheid van de Europeanen die allerlei trucs bedachten om dat soort begerigheid te ontmoedigen. Zo was er het systeem om een speelkaart op een bepaalde plaats in de kier van de kastdeur te steken ofwel met een potlood het niveau van de drank op een etiket op de fles te markeren. Maar wee u als het niveau van de inhoud van een fles wel eens hoger uitkwam dan het merkteken. Wat er ondertussen gebeurd kon zijn, was dan wel allesbehalve geruststellend.

Een stadsmus als uw dienaar mocht dus al bij al niet te erg klagen toen hij bij het thuiskomen midden in de dag merkte dat een kookplaat van het elektrisch fornuis gloeiend heet was. De uitleg was dat de boy zo een geschikt middel bij de hand had om af en toe zijn sigaretje aan te steken... Klassiek is ook het verhaal van een boy die pas een nieuw elektrisch strijkijzer ontvangen had om zijn van oudsher gebruikelijke Afrikaans strijkijzer te vervangen, dat met 'makala' (houtschoorsteen) verwarmd werd. Om het nieuwe tuig op temperatuur te brengen had hij gedacht er goed aan te doen het ding, zoals hij het gewoon was, in een emmer water te dompelen.

Lichtgelovigheid

Om nog even bij het culinaire te blijven : corned beef was in die tijd in Congo een wijd verspreid voedingsmiddel. Helaas had een Amerikaanse producent het in zijn hoofd gehaald de blikken dozen van zijn product te versieren met het beeld van een rondborstige Afrikaanse vrouw. Die afbeelding volstond om het gerucht ingang te doen vinden dat die dozen gevuld waren met mensenvlees. En waar kwam dat vlees vandaan ? Wel, dat moest dan het werk geweest zijn van de '*mondele na mwindu*' (de blanke met het lampje), die 's nachts op stap ging om, met de hulp van zwarte handlangers, argeloze zwarten te vangen en zijn dozen met hun vlees te vullen...

Lichtgelovigheid is wellicht eigen aan de Congolese ziel. Zo werd in Leopoldstad op een zeker ogenblik het leidingwater geboycot. Het gerucht had inderdaad de ronde gedaan dat het drinken van dat soort water impotentie zou veroorzaken. Hier werd inderdaad een gevoelige snaar geraakt want iedereen weet dat in Congo, een land "*où il n'y a que la forêt qui est vierge*", potentie meer dan elders als de essentie van het bestaan geldt.

Het valt dan ook niet te verwonderen dat de levenswijze van de katholieke missionarissen bij de Afrikanen een bron van verwondering was... en soms ook enige scepsis deed rijzen. Zo is het geval bekend van een locatie waar het klooster van de paters en dat van de zusters aan weerszijden van een weg gelegen waren. Na het vallen van de duisternis hadden sommige slimmerds met palmtakken die weg schoongeveegd om na te gaan of er 's anderendaags toch geen sporen van voetstappen waar te nemen zouden zijn...

Alles draait inderdaad om fundamentele cultuurverschillen, en dit op de meest verscheiden domeinen. Zo herinneren wij ons uit onze verzamelde memoires het verhaal van iemand die op een avond een filmprojector bovengehaald had en enkele van zijn eigen opnamen wou vertonen. Toen op het scherm echter beelden te zien kwamen van een gekend figuur uit het dorp die enige tijd tevoren overleden was, ontstond paniek. Het publiek beeldde zich in dat de geest van de overledene te voorschijn gekomen was en nam overijld de benen...

Minder prettig was wel eens de ervaring van missionarissen die een film lieten zien over het lijden van Christus. Groot was hun verbazing toen zij moesten vaststellen dat zulke beelden meer dan eens de hilariteit van de toeschouwers opwekten.

Misverstanden

Een heel ander voorval heeft te maken met de zetel van INEAC in Yangambi, waar de directie haar beste beentje had voorgezet om een waardige ontvangst voor te bereiden ter ere van koning Boudewijn, die er in 1955 een bezoek zou brengen. Bij die gelegenheid waren mooie bloemperken aangelegd. De dag tevoren was een ploeg uitgestuurd om een laatste schoonmaak in die bloemperken te houden. Resultaat : tot ontzetting van de directie was er geen bloempje meer te bespeuren. De tuiniers hadden heel die bloemenpracht als onkruid beschouwd en alles naar de vuilnisbelt afgevoerd...

Zo is er ook de anekdote genoteerd van een werkleider die grondwerken moest laten uitvoeren en ergens in een missiepost een aantal kruiwagens had laten vervaardigen. Hij stuurde dus een ploeg werkers uit om die kruiwagens te gaan ophalen. En die kruiwagens kwamen inderdaad voor de dag. Maar, om het zich niet te moeilijk te maken, hadden die mannen verkozen die zware kruiwagens maar liever op hun hoofd te dragen.

Nog van misverstanden gesproken : een verhaaltje uit de herinneringen van oud-gewest-ambtenaar Frans Jorissen : een man had een even veelkleurige als aanlokkelijke catalogus van een postorder-bedrijf uit België in handen gekregen en een welgevallig oog laten vallen op de talrijke bladzijden met foto's van charmante dames in badpak. Zijn keuze was gauw gemaakt, hij vond dat de prijs wel meeviel en deed dadelijk een bestelling. Zijn teleurstelling was echter navenant toen zijn bestelling geleverd werd. Het pakje bevatte enkel het badpak, daar waar hij zich voorgesteld had dat hij de afgebeelde bevallige dame zelf gekocht had...

Brievenpost

Een onuitputtelijk onderwerp was het schrijven van mooie brieven, liefst in een typische fleurige stijl, waar de Congolezen zo'n zwak voor hadden. Andermaal klassiek is de mooie brief die een klerk geschreven had om bij een of andere administratie voor een betrekking te postuleren. Bevreemdend was de laatste zin van die brief, die luidde "*Les vidanges ne seront pas reprises*". De man had immers voorheen in een oliebedrijf gewerkt en had daar tal van brieven getypt waarin die zin voorkwam, zonder dat de betekenis daarvan eigenlijk tot hem doorgedrongen was.

Een ander specimen is de brief die een professor aan de universiteit van Elisabethstad toegestuurd kreeg vanwege een student die zijn verontschuldiging wou aanbieden omdat hij niet opgedaagd was voor een examen. Het ingeroepen motief was de gezondheidstoestand van zijn echtgenote die "*entourée de murailles*" was. Mysterie ! Bleek dat hij duidelijk had willen maken dat zijn vrouw zwanger (*enceinte*) was en misschien had hij dat woord "*enceinte*" niet overtuigend genoeg gevonden en dus in zijn woordenboek daarvoor een omschrijving gezocht die meer indruk kon maken.

Door een andere bril

Het zou dus beslist een vergissing zijn te menen dat het lachen in een enkele richting verliep. Elke nieuwbakken koloniaal mocht zich er aan verwachten door de 'anciens' in het ootje te worden genomen : met afschrikwekkende verhalen over wilde dieren en dies meer. Dokter Haeverans vertelt uit zijn herinneringen de grap die erin bestond aan nietsvermoedende nieuwkomers apenvlees te serveren. Naar het schijnt kon die grap erg uiteenlopende reacties opwekken.

In sommige posten leek het er wel vrolijk aan toe te gaan. De dokter vertelt verder dat de atmosfeer er zo vreedzaam was dat niemand het nodig vond 's nachts de huisdeur op slot te doen. Het spreekt vanzelf dat dit volstond om de verbeelding van een of andere grappenmaker te prikkelen. Zo vertelt hij dat iemand uit België een ouderwetse grammofoon toegestuurd had gekregen, waarvan de motor – er was immers geen elektriciteit – met een slinger geactiveerd moest worden. Het was dan een klein kunstje tijdens de late uurtjes heimelijk in een huis binnen te gaan en de grammofoon onder het bed van nietsvermoedende slapers te deponeren, die dan gewekt werden door de zoete tonen van een of andere aftandse smartlap. Het spreekt vanzelf dat het gemis aan moderne ontspanning in het binnenland de vindingrijkheid bevorderde om de monotonie van het bestaan te doorbreken.

Al wie met inlands personeel te maken had, mocht er ook zeker van zijn dat zijn eigen Europese naam – die dikwijls toch zo moeilijk uit te spreken was door een Afrikaanse mond – heel vlug gedoubleerd zou worden door een inlandse bijnaam. Trouwens, en tussen haakjes gezegd, hoe

benoemden zichzelf onze leraren tijdens onze collegejaren ?

Het is bekend dat de verbeelding en het observatievermogen van de Congolezen, goedlachs als ze zijn, hier bijzonder opmerkelijk waren. Al wie een ietwat buitenmatig lichaamvolume bezat mocht er zeker van zijn dat hij '*mafuta mingi*' (veel vet) gedoopt zou worden. Veelvuldig waren uiteraard vergelijkingen met dierengedrag, zoals naar de manier waarop kippen scharrelen om iets naar zich toe te halen. Typisch was bijv. de bijnaam 'de fuik' die aan een alerte gewestbeheerder gegeven was, waarmee wellicht heel betekenisvol verwezen werd naar het tuig waaruit nooit een vis wist te ontsnappen. Het valt ook te begrijpen dat sommigen wel opgezet waren met de inlandse naam waarmee zij door het leven gingen, maar anderen wellicht minder...

De vraag is ook hoe de inlanders de blanken bekeken en het antwoord is niet eenduidig. Van de ene kant was er de tendens om zich te inspireren op het voorkomen en de levenswijze van de blanke, maar anderzijds werd er wel grif verteld dat de blanken een lijkengreur verspreidden en hun prominente neus voldeed ook niet aan de canons van de bantoe-esthetiek, volgens welke een neus natuurlijk plat hoeft te zijn.

In dezelfde zin wordt in een boek van een zekere d'Hendecour verteld dat in een slagerij in Elisabethstad enig kabaal ontstaan was onder de inlandse vrouwelijke cliënteel over de kwaliteit van het verse vlees dat er volgens Europese hygiënische normen verkocht werd. Volgens hen moest vlees een geurtje hebben. Hoe meer succes het vlees had bij de vliegen, des te meer parfum en smaak zij ervan konden verwachten, wat nog een beetje kon verbeteren vermits zij het pakje vlees nog de lange weg naar huis onder de blakende zon op hun hoofd te dragen hadden. Wij kennen ook de verhalen over de scènes die zich afspeelden toen de zwarten een dood nijlpaard uit een rivier konden ophalen en het geestdriftig in stukken sneden terwijl de blanken ijlings op de vlucht sloegen om de afgrijselijke geur van het vlees in ontbinding te ontlopen. De zwarten begrepen niets van die afkeer : je eet toch het vlees en niet de geur, zegden ze.

Het oplaaien van de onafhankelijkheidskoorts bracht ook heel wat verbeeldingen op hol. Zo was er de klassieke vraag of de Belgen bij hun vertrek wel degelijk de '*machine ya bongo*' (de machine om geld te maken) ter plaatse zouden laten. Iemand moet ooit de vraag gesteld hebben of die '*Indépendance*' met de toenmalige nieuwe Boeing 707 van Sabena ter plaatse gebracht zou worden.

Oud-gewestadministrateur André de Maere d'Aertrycke vertelt in zijn memoires dat in het gewest Beni heel wat opschudding ontstaan was toen vernomen werd dat er een dropping georganiseerd zou worden van kisten waarin de stembiljetten voor de parlementsverkiezingen zaten. Sommigen dachten dat het 'de onafhankelijkheid' zelf was die in de kisten zat en het werd geen gemakkelijke taak de rust onder de massaal toegelopen volksmassa te herstellen.

Heel wat mensen in datzelfde gewest waren er zelfs van overtuigd dat ter gelegenheid van de onafhankelijkheid de doden uit hun graf zouden opstaan. Vandaar dat de kleermakers overstelpt werden met werk om nieuwe kleren te naaien met het oog op de verwachte terugkeer van de overledenen. Minder prettig werd het wel toen overal geruchten opdoken over plannen om de auto's, de huizen en de vrouwen van de blanken onder elkaar te gaan verdelen.

Maar dat wordt dan een ander verhaal...

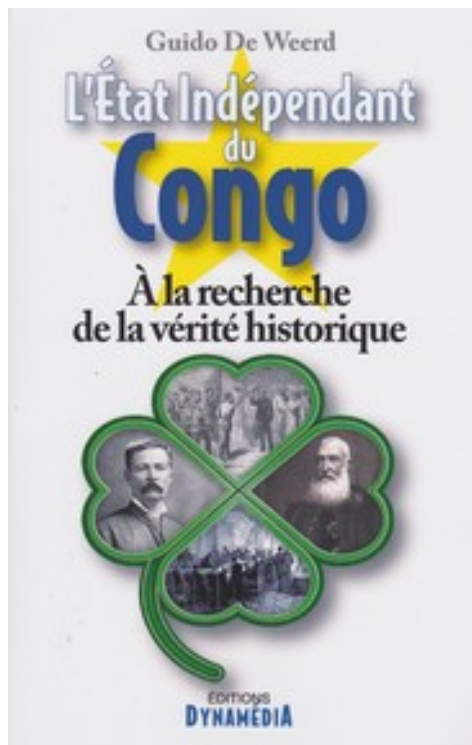
G. Bosteels

Foto's : Carlo Lamote

Congolees poppentheater : waar was het echte spektakel te zien ?

En nog steeds : Congo-Vrijstaat

Zal de Geschiedenis er ooit toe komen het laatste woord te formuleren over het doen en laten van een groot aantal West-Europese landen in Afrika tijdens de negentiende eeuw ? In elk geval wordt het er met de tijd niet gemakkelijker op. Meer dan één onstuimige geest, niet gehinderd door zijn gemis aan onderlegdheid over de historische achtergronden en de socio-politieke context uit die tijd, heeft ertoe bijgedragen de passies ten top te drijven, bij zoverre dat enige evenwichtige benadering van dat tijdperk thans wel erg moeilijk geworden is.

In het vorig nummer van onze Nieuwsbrief hadden wij al melding gemaakt van de publicatie van een indrukwekkend studiewerk "*L'Etat indépendant du Congo*" door ons medelid Guido De Weerd. Fraai uitgegeven, niet minder dan 653 pagina's dik : onze vriend tijd noch moeite gespaard om, naar het voorbeeld van de grote historicus Jean Stengers, in leven professor eigentijdse geschiedenis aan de ULB, op een nuchtere manier mythe en realiteit van elkaar te scheiden. Het feit dat G. De Weerd ervoor gekozen heeft zijn werk in het Frans te publiceren zal de inter-nationale verspreiding ervan beslist ten goede komen. Even belangrijk is dat ook een Engelstalige versie in voorbereiding is.

Ter verduidelijking van zijn opzet was de auteur graag bereid om een aantal vragen in verband met zijn rijk gedocumenteerde studie te beantwoorden.

Hoe bent u er eigenlijk toe gekomen die inzet te leveren tot het schrijven van zulk een omvangrijk historisch werk ?

GDW : Eerlijk gezegd was dit niet mijn oorspronkelijke bedoeling. Zoals vermeld in het nawoord van mijn boek is dit het toevallige gevolg van een vergadering in verband met de

voorgenomen publicatie van een brochure ter gelegenheid van vijftig jaar onafhankelijkheid van de huidige Republiek Congo. Ik had erop gewezen dat er in verband met ons koloniaal en prekoloniaal verleden meer onwaarheden werden verspreid dan betrouwbare geschiedkundige gegevens en dat ondermeer de bekende internet-encyclopedie Wikipedia op dit gebied beslist geen goed voorbeeld was. Er werd mij toen gevraagd of ik hiertegen wou reageren. Enigszins roekeloos had ik die opdracht aanvaard, maar achteraf leek mij dit een quasi onmogelijke taak. Zoals ik vermeld in de bibliografie van mijn boek worden de gegevens gepubliceerd door Wikipedia vaak gewijzigd en zijn ze ook niet gelijklopend in de diverse taalversies van deze encyclopedie. Vooral moet men, om te kunnen reageren tegen al wat door allerlei media verkondigd wordt, eerst en vooral zelf over volstrekt betrouwbare gegevens beschikken. Al vlug bleek dat er wel heel wat gegevens bestaan maar dat die erg verspreid liggen en dat er geen coherent volledig naslagwerk was dat als bron bruikbaar was. Mijnerzijds beschikte ik zelf ook al over een uitgebreide documentatie en door mijn internationale loopbaan had ik op het gebied van openbare instellingen heel wat vergelijkende ervaring opgedaan.

Vanwaar dan uw specifieke belangstelling voor deze omstreden episode uit de geschiedenis ?

GDW : Het lag dus aanvankelijk niet in mijn bedoeling een boek te schrijven over Congo-Vrijstaat maar al gaande werd de weg gebaand. Mijn loopbaan in Afrika had een aanvang genomen in Tshofa, een gewest in de Kasai, aan de linkeroever van de Lomami. Ik bezocht daar meermaals Bindjiri (zie blz. 256 van mijn boek) waar zich een gedenksteen bevond op de plaats waar zich in 1892 het drama Lippens en De Bruyne had afgespeeld. Later stelde ik vast dat de reputatie van deze helden door sommige media werd besmeurd, zelfs in de geboortestad van een van hen, Blankenberge.

Mijn volgende standplaats was Rwanda, waar in de aanloop naar de onafhankelijkheid de driehoekige spanning tussen Hutu, Tutsi en de Belgische voogdij een hoogtepunt bereikte. De aanloop tot deze spanning gaat terug tot 1916, na het vertrek van het Duitse onrechtstreeks bestuur (zoals men kan lezen blz. 106) toen aan de gewestbeheerders de verplichting opgelegd werd niet langer praktijken te dulden die strijdig waren met het geldende strafrecht. In België werd aangaande dit driehoeksconflict herhaaldelijk de drogreden verspreid dat de oorzaak lag in het feit dat de Belgische administratie op de identiteitsdocumenten der Rwandezen had doen vermelden tot welke gewoonterechterlijke sociale groep elke inwoner behoorde en welke regels van het gewoonterecht van toepassing waren. Volgens velen zou dit de voornaamste oorzaak geweest zijn van de genocide, wat onjuist is. Het fundamentele verschil tussen het mandaatsysteem van na de oorlog 1914-1918 en het voogdijsysteem van na de oorlog 1940-1945 is, hoe belangrijk ook, te weinig gekend maar het heeft de antagonismen aangescherpt.

Na mijn loopbaan in Belgisch Afrika had ik de gelegenheid in verscheidene landen opdrachten uit te voeren in verband met de werking van openbare instellingen. Zo had ik niet enkel de gelegenheid duidelijk kennis te nemen van specifieke buitenlandse aspecten van het openbaar bestuur maar ook op internationaal niveau heel wat historische gegevens te verzamelen die aan de grondslag liggen van bepaalde hedendaagse toestanden.

De vaststelling dat er heel wat geschiedkundige onjuistheden en valse beschuldigingen verspreid worden en dat er geen algemeen naslagwerk ter beschikking stond ten behoeve van al wie de waarheid genegen is, zette mij ertoe aan mijn ruime documentatie en mijn internationale ervaring aan te wenden om mijn zoektocht naar de historische waarheid te voltooien en te publiceren. Ondertussen had ik zelf al getuigenissen gepubliceerd van historische gebeurtenissen die ik had meegemaakt.

Hoe bent u dan verder concreet te werk gegaan ?

GDW : Eerst en vooral was er de vaststelling dat weinig mensen zich er rekenschap van geven dat belangrijke nationale en internationale beslissingen die hun oorsprong vinden in de periode van de toenmalige Europese expansiepolitiek thans nog belangrijk zijn. Die gegevens meende ik terug in de actualiteit te moeten brengen.

Vervolgens was het mijn bedoeling de geschiedenis van Congo-Vrijstaat te beschrijven aan de hand van de herinneringen die de pioniers van verscheidene nationaliteiten en taalgebieden *in tempore non suspecto* hebben neergeschreven. Dit beschrijvend gedeelte van mijn boek wordt afgesloten met de jarenlange discussies over de overgang van het internationaal statuut van Congo-Vrijstaat naar het statuut van Belgische kolonie.

Om volgens deze benadering te werken heb ik als algemeen schema genomen de constitutionele elementen van elke publiekrechtelijke staat en maakte ik een historische analyse van elk van de basiselementen als daar zijn : het ontstaan en de internationale erkenning van de onafhankelijke Congostaat, de organisatie der drie essentiële openbare machten, de bevolking, de ordetroepen, de grenzen van het territorium, en dies meer. Door deze samenvatting van het geschiedkundig verleden kan iedereen die de waarheid wil kennen over alle nodige gegevens beschikken die nodig zijn om het koren van het kaf te scheiden wanneer de media over deze periode gaan communiceren.

Het laatste hoofdstuk analyseert een reeks publicaties die door de media in binnen- en buitenland verspreid werden en uitmunten door hun handige manier om de ware geschiedenis te vervormen en het publiek misleidend te beroeren.

Welke opinie hebt u zich gevormd over de pioniers die het Europees gezag ter plaatse hebben gevestigd ?

GDW : Om te beginnen is het belangrijk aan te stippen dat Congo-Vrijstaat een organisatie was van internationaal publiekrecht, wat niet het geval was voor de koloniale gebieden der andere landen, waarvan het statuut deel uitmaakte van de nationale instellingen. Het personeel in dienst van Congo-Vrijstaat had een rechtstreekse statutaire of contractuele band met die buitenlandse onafhankelijke staat en niet met België. Een uitzondering op deze juridische toestand vormde het personeel dat reeds behoorde tot een Belgische instelling van publiek recht zoals militairen die tot een Belgische militaire eenheid behoorden. Het personeel der andere koloniale rijken maakte deel uit van het statutair of contractueel personeel van het moederland en werd na de onafhankelijkheid zonder enige formaliteit geïntegreerd in de openbare diensten van het moederlands bestuur waarvan het ononderbroken deel van uitmaakte.

De meest merkwaardige inlichtingen om zich een oordeel te vormen omtrent de pioniers kan men vinden in het halfmaandelijks tijdschrift *Le Congo Illustré* dat verscheen van 1892 tot 1895. De toenmalige pioniers waren weinig talrijk, zoals men kan vaststellen op blz. 84 van het boek : 1424 personen waarvan 898 Belgen : dit voor een onherbergzaam gebied 2.350.000 km² groot, na het Amazonegebied het tweede grootste bekken ter wereld. Zij vertrokken voor minstens drie jaar, zonder hun familie, naar dit weinig gekend land in een periode waar telefoonverbindingen nog onbestaande waren en medische infrastructuur totaal ontbrak.

Wanneer men bladert door de 950 bladzijden van *Le Congo Illustré* en die verhalen leest kan men merken hoe velen er hun leven bij lieten. Hun drijfveer was niet hun salaris, dat eerder bescheiden was voor een buitenlandse opdracht. Voor de meesten was de uitdaging de ontdekking van het onbekende en tevens zowel ontwikkelingswerk als beschavingswerk, dikwijls in levensbedreigende zones ; er dienden niet enkel infrastructuurwerken

verwezenlijkt te worden maar ook op sociaal gebied diende de strijd te worden aangebonden tegen hongersnood, tegen allerlei tropische ziekten en eveneens tegen onaanvaardbare praktijken als daar zijn slavernij en kannibalisme, waarvan ook sommige pioniers het slachtoffer werden, en tegen een reeks zeden en gewoonten die indruisen tegen de menselijke waardigheid.

De huidige media hebben vooral aandacht besteed aan een reeks misbruiken die plaats hebben gevonden in de zones waar rubber werd geoogst. De hoofdstukken 11 en 12 komen hier uitgebreid op terug en vanaf bladzijde 516 vindt de lezer een rubriek die volledig gewijd is aan waarheid en legende wat betreft de misdrijven in verband met de praktijk der afgehakte handen, die meer dan het kannibalisme de openbare opinie in binnen- en buitenland heeft beroerd.

Anderzijds dient gezegd dat men ook aan de pioniers talrijke monografieën te danken heeft die heel wat kwaliteiten en merkwaardige vaardigheden van de plaatselijke bevolkingsgroepen kenbaar hebben gemaakt.

Wat zou het alternatief geweest zijn indien Leopold II niet in zijn opzet was geslaagd?

GDW : Het antwoord op die vraag valt af te leiden uit verscheidene passages uit mijn werk. Zo was de Brits-Canadese arts die als kapitein van de *Force publique* deel heeft genomen aan de veldtochten tegen de slavendrijvers en de strijd tegen het kannibalisme, ervan overtuigd dat gans Oost-Congo een Arabisch-islamitisch kalifaat geworden zou zijn. Portugal, dat zowel Angola als de enclave Cabinda in zijn bezit had, wenste zich meester te maken van de volledige monding van de Congostroom terwijl Frankrijk ernaar streefde zijn koloniaal rijk uit te breiden door er beide oevers van de Congostroom aan toe te voegen. Op blz. 558 kan men vaststellen welk gedeelte van Congo bij het Britse rijk zou worden gevoegd. Naarmate de ondergrondse en bovengrondse rijkdommen van het Congobekken bekend raakten, werd de begerigheid van heel wat buitenlandse maatschappijen aangescherpt.

Wat hebt u als de meest verrassende conclusie van uw werk ervaren ?

GDW : Een analyse van de geschiedkundige gegevens betreffende Congo-Vrijstaat brengt meerdere weinig gekende elementen aan het licht. Indien men abstractie maakt van het aanhoudende en wijd verspreide gebrek aan fundamentele kennis van bepaalde begrippen, door de media in de hand gewerkt (zo is bvb. voor het grote publiek het privaat domein van de Staat gelijk aan het privaat domein van de machthebber). Indien men ook abstractie maakt van de talrijke manipulaties van historische feiten, komen volgende verrassende conclusies naar voren :

Om te beginnen is er nooit een georganiseerde Europese wedloop geweest voor de verdeling van Afrika maar wel werden een reeks ontdekkingsreizen ondernomen en invloedzones vastgelegd om internationale conflicten met weerslag in Europa te vermijden. Dit alles dateert al van lang voor het ontstaan van België.

Een tweede verrassende conclusie, zoals men kan lezen, is het feit dat door de Europese actie in Afrika, voor en na de twee wereldoorlogen, bepaalde grenzen aanzienlijk werden gewijzigd, niet enkel in Afrika maar ook in Europa. Deze grenzen waren evenwel zelden formeel vastgelegd.

Wat echter het meest verrassend is, is de vaststelling dat Groot-Brittannië tot driemaal toe de kans heeft gehad om het Congobekken aan zijn imperium toe te voegen maar dat de Britse administratie deze kansen toen niet heeft willen benutten. Naderhand werd in Groot-Brittannië evenwel een politiek orgaan opgericht – de *Congo Reform Association* – dat zich op een totaal onaanvaardbare manier rechtstreeks is gaan mengen in de Belgische politiek en een nationale en internationale campagne op de been heeft gebracht in de hoop om tot een herverdeling van het Congobekken te komen, met daarbij vooral het oog gericht op de rijke ondergrond van Katanga.

Wat zou de Britse reactie geweest zijn indien men in België in diezelfde periode een gelijkaardig organisme had opgericht om nationaal en internationaal de onafhankelijkheid te promoten van Ierland, dat vanaf 1800 bij het Britse rijk werd ingelijfd en slechts een eeuw later terug onafhankelijk werd? Leopold II heeft bewust deze weg niet willen volgen.

Tenslotte nog dit: zij die de mening zijn toegedaan dat de plaatselijke bevolking in de andere koloniale rijken er beter aan toe was, zouden er goed aan doen de toestanden grondig te vergelijken.

*Het boek is verkrijgbaar in de boekhandel tegen de prijs van 29,90 euro.
Het ISBN kengetal is: 978-29601681-0-5*

Vergeeten martelaars

Missionarissen in het oog van de Simba-opstand in Congo, 1964-1966

*Bij het verschijnen van dit belangrijke boek, van de hand van professor
Dries Vanysacker (Uitg. Acco)*

Wij begroeten de publicatie van dit essentiële werk dat handelt over de donkerste bladzijden uit de chaotische geschiedenis van de jonge Congolese republiek. Dit boek komt op zijn tijd want wij hebben pas de vijftigste verjaardag beleefd van het einde van de even gigantische als dramatische gijzeling in Stanleystad, waarbij een massa mensen aan de willekeur van een losgeslagen leger van Simba-krijgers overgeleverd waren. Deze bevrijding was mogelijk gemaakt door de gewaagde interventies van de Belgische parachutisten en door een gemengde militaire colonne, de zogenaamde 'Ommegang', onder het bevel van kolonel Vandewalle.

Het jaar 2014 was dus een jaar van herdenkingen, voornamelijk gekenmerkt door de indrukwekkende plechtige Misviering in de kathedraal te Brussel, op 20 september jongstleden, geconcelebreerd door aartsbisschop Mgr. Léonard en de aartsbisschop van Kisangani, Mgr. Utembi Tapa.

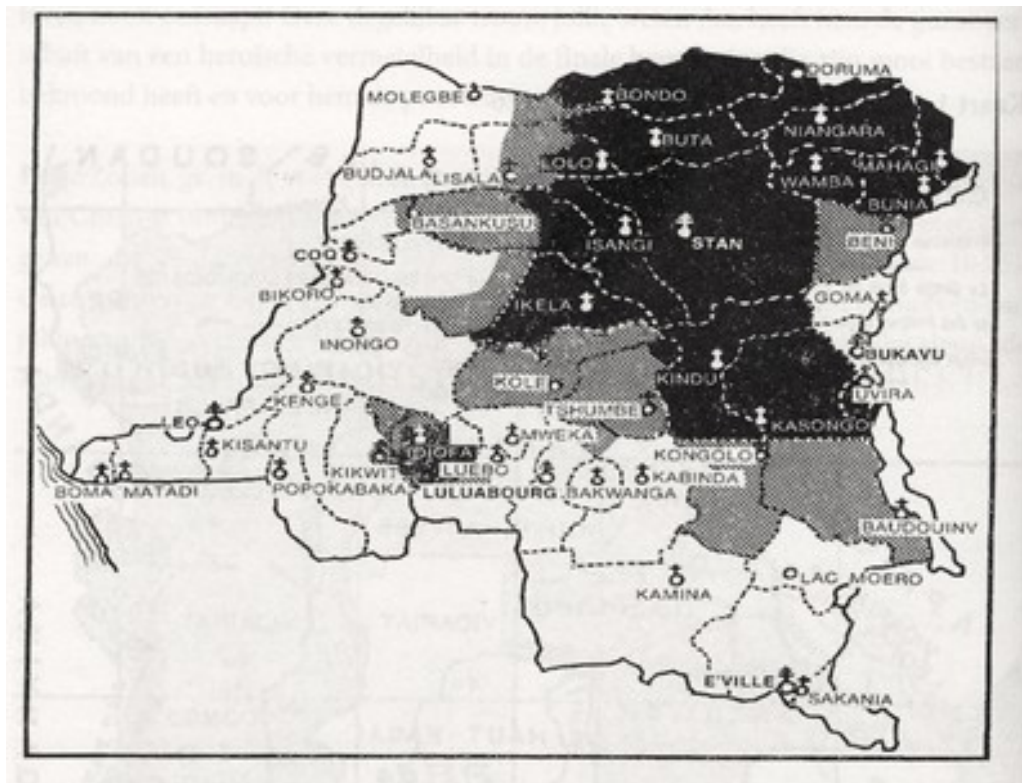
De auteur heeft geen moeite gespaard om een onvermoed groot aantal bronnen te consulteren, uitgegeven of onuitgegeven, veelal verspreid, om niet te zeggen versnipperd over een groot aantal kerkelijke organisaties, waarvan dringend een synthese tot stand moest komen. Dat dit gebeurde hebben wij blijkbaar te danken aan een initiatief van de Paters Dominicanen en uiteraard uiteindelijk aan de lovenswaardige inzet van professor Vanysacker zelf. Het spreekt vanzelf dat hiermee in een grote leemte is voorzien.

Eigenlijk moet het verwondering wekken, ja bijna een gewetensonderzoek uitlokken dat deze onnoemelijke tragiek niet meer beroering in de publieke opinie te weeg heeft gebracht : de titel van het boek spreekt voor zichzelf. Wij kunnen ons vergissen maar – net zomin trouwens als met betrekking tot de herdenkingen die eind vorig jaar plaatsvonden – heeft geen enkel persorgaan, behalve het Parochieblad, het nuttig gevonden enige echo te publiceren in verband met de publicatie van dit boek, waarin nochtans uitzonderlijk tragische gebeurtenissen worden toegelicht.

De bijlagen bij het boek leveren ons een reeks pijnlijke statistieken : per naam en datum van overlijden, per nationaliteit, per katholieke of protestantse orde, per localisatie, van niet minder dan 156 katholieke en 29 protestantse martelaren die – veelal in afgrijselijke omstandigheden – om het leven werden gebracht, uiteraard zonder te vergeten dat naast hen ook honderden buitenlandse, meestal Belgische burgers en een onberekenbaar groot aantal Congolese mensen (duizenden, tienduizenden ?) daarbij het leven verloren hebben.

Dit boek is zichtbaar het werk van een gedegen historicus. Dries Vanysacker is trouwens docent aan de faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven.

Historicus als hij is, blijft zijn werk natuurlijk niet beperkt tot de loutere feiten, maar peilt hij ook naar de politieke achtergronden van het gebeuren. Uiteraard zijn de chaotische ontwikkelingen in de overhaast onafhankelijk geworden republiek daaraan niet vreemd. Wij vergeten ook de Koude Oorlog niet, waarin de Sovjet-Unie en China de posities van de westerse wereld probeerden te ondermijnen.

Deze kaart toont aan hoe ruim de helft van de Congolese bisdommen in de handen of onder de invloed van de rebellenbeweging gevallen was

De drie leiders van de opstandelingen waren in de communistische leer gerindoctrineerd : Pierre Mulele in China, Gaston Soumialot en Christophe Gbenye door de Sovjets. Naast de politieke en bestuurlijke ontreding kwam dan ook nog de opleving van het geloof in de oeroude animistische krachten waarvan gebruik werd gemaakt om het geloof in onkwetsbaarheid bij de opstandelingen in te prenten (Mulele Mai!), een verschijnsel dat ook de soldaten van het reguliere leger angst inboezemde en nadelig was voor hun strijdvaardigheid. Zo was een explosieve cocktail ontstaan die tot de gekende fatale consequenties moest leiden.

Het vooruitzicht dat een Communistisch regime in Midden-Afrika tot stand kon komen bewoog de President van de Verenigde Staten, Lyndon Johnson ertoe om in te grijpen. Volgens de auteur werd, in samenspraak tussen de betrokken regeringen, waarbij de resp. ministers van Buitenlandse zaken, P.-H. Spaak en Justin Bomboko een grote rol speelden, president Kasavubu gedwongen zijn eerste minister Adoula te ontslaan en hem te vervangen door niemand minder dan Moïse Tshombe. Op 1 juli 1964, luidt het verder, kreeg deze een niet mis te verstaan mandaat : een einde te maken aan de overrompelende vorderingen van de Simba's.

Noodzakelijkerwijze volgen in dit boek de donkere bladzijden elkaar op. Het is een pijnlijk verhaal van wreedheden en gruwel, van losgebarsten instincten en totale ontsporing, waarin de bisdommen en missieposten die zwaar onder de gebeurtenissen geleden hebben in lange rij onder ogen genomen worden : Stanleystad (rechter- en linkeroever), Wamba, Mambasa, Bafwasende, Bongo, Buta, Isangi, Niangara, Paulis, Medje, Mungbere, Watsa, Faradje, Bunia, Mahagi, Aba, Doruma, Ikela, Molegbe... Dit zijn maar enkele namen van plaatsen die het toneel waren van onzinnige uitpattingen, gewelddaden, vernederingen, foltering, moordpartijen allerhande, waarvan zowel zendelingen als leken, mannen, vrouwen en kinderen, westerlingen, Afrikanen het slachtoffer waren.

Wij noteerden het getuigenis van een vrouwelijke protestantse arts over het leven van de katholieke kloosterlingen : “Voor deze katholieke zusters bestond geen verlof naar huis, geen rust in een dorpje aan de Middellandse Zee, ze bleven aan het werk tot aan hun dood en werden dan onder de hete tropische zon begraven. En wegens deze wrede politieke ommekeer waren deze goede, eenvoudige, maar in wezen hoogstaande vrouwen tot vijand verklaard van het Volksleger voor de vrijheid. Hun inspanningen werden beloond met geweldpleging, marteling, gevangenneming, en vaak met een verschrikkelijke dood... (wij onderbreken hier het citaat dat zo gruwelijk wordt dat wij het niet verder publiceerd achten).

Die koude-oorlogssituatie heeft trouwens ook een nadelige invloed gehad op het reddingswerk en dus op de omvang van de catastrofe. Men kan zich de gemoedstoestand indenken van de mensen in het binnenland die zich aan hun lot overgelaten voelden na het overijde vertrek van de para's waartoe, naar het heet, besloten werd om aan een politieke motivering te voldoen. Zo bleven zij alleen achter om de collaterale schade te verduren die het gevolg was van de operaties in Stanleystad en Paulis, interventies waarvan de onvermijdbaarheid overigens nooit een punt van discussie geweest is. Dientengevolge heeft het ook nog vele maanden geduurd vooraleer het Simba-onheil naar behoren kon worden uitgeroeid.

Bijzonder lezenswaardig in het boek is het hoofdstuk dat is gewijd aan een scherpe analyse van de gebeurtenissen en van de complexe toestanden in Congo, zoals die is gemaakt door Mgr. Jean Jadot, directeur van de pauselijke Missiewerken te Brussel, die voor de onafhankelijkheid algemeen aalmoezenier was van de Weermacht en een grondig inzicht bleek te hebben in de plaatselijke toestanden. Hij ook onderstreept de staat van verregaande ontredde van het land.

In de eerste plaats noemt hij de groeiende ellende van de plattelandsbevolking, sterk contrasterend met de voordelen die een kleine kaste van bevoorrechten van het regime zich had weten toe te eigenen en die zich als profiteurs en despoten gedroegen. Vervolgens constateert hij de perverse houding van politici die sommige etnische tegenstellingen exploiteerden met behulp van bendes van wanhopige jongeren. Natuurlijk was er dan ook de invloed van buitenlandse naties, meer bepaald van Chinese zijde, die een zekere anti-blanke xenofobie bevordert lijkt te hebben. Opmerkelijk is ook de mening van de bekende Congo-deskundige pater Van Wing SJ volgens wie de herinnering aan het trauma van de slavenhandel in Oost-Congo de expansie van de rebellie in die gebieden kan hebben bevordert.

Merkwaardig zijn de uiteenlopende reacties van de bevolking op de rebellie, die een complex fenomeen was, dat uiteenlopende realiteiten dekte :

- hetzij een positieve ingesteldheid jegens de opstand ((Kwilu, Maniema, Stan), waar de heersende opinie de kerk als element van politieke ordening beschouwde, die bestreden moest worden, waarbij zelfs vroegere gelovigen, bewust geworden van de nood aan sociale rechtvaardigheid, het voortouw namen in de revolutie,
- hetzij passief lijdend en gekweld door onzekerheid, haar deel hebbend in de rebellie, onder druk van de dictatuur,
- hetzij met machteloze woede de brutaliteit van de vreemde opstandelingen in hun streek moeiend ondergaan (typisch voor Oost- en Noord-Congo).

Deze analyse verklaart de uiteenlopende getuigenissen van de missionarissen over de houding van hun christenen tijdens de rebellie. Nu eens moesten zij rouwen om de pijnlijke en ontstellende agressiviteit van vroegere getrouwen, terwijl zij elders vol lof konden zijn voor de bewonderenswaardige trouw van gelovigen die niet zelden hun

missionarissen beschermden, verstopten, voedden of hielpen vluchten, wel wetend dat zij daarbij hun eigen leven in gevaar brachten.

Al die smartelijke gebeurtenissen plaatsten natuurlijk de Kerk voor zware uitdagingen, onder meer door de behoefte aan een vernieuwde pastoraal, het slinkend aantal missionarissen, de verminderde inlandse roepingen en soms ook de minder vlotte betrekkingen tussen Europese en inlandse clerus.

“Waarom zou ik haten ?”

Het spreekt vanzelf dat veel overlevende missionarissen zwaar onder het trauma geleden hadden en er psychisch letsel van overgehouden hebben. Sommigen vonden een functie in Europa of in andere missiegebieden, of traden uit. Toch wilden anderen dringend weer aan het werk om weer op te bouwen wat verwoest en geplunderd was. “Waarom zou ik haten ?” luidde het “Je moet niet goedkeuren wat gebeurd is, wel begrijpen.”

De kaft van het boek verwijst naar de gevel van de gedachteniskapel die te Gentinnes (gemeente Chastre) op het domein van de paters van de Heilige Geest, waarop in bronzen letters de namen vereeuwigd zijn 216 katholieke en protestantse zendelingen die in het verre Afrika hun leven gelaten hebben, waaronder uiteraard ook de twintig paters van de genoemde orde die op 1 januari 1962 in Kongolo werden vermoord.

Mogen wij hopen dat alles in het werk zal worden gesteld opdat de herinnering aan al deze martelaren en de dramatische omstandigheden waarin zij hun leven hebben geofferd voor de komende generaties zal worden bestendigd ? (GB)

KORT BERICHT

Opiniepeiling

De Congolese krant **le Phare** (zie het artikel op blz. 4 hierboven) heeft ook een interessante website waarin men o.m. kennis kan nemen van de resultaten van een opiniepeiling door die krant, die als volgt luidt:

1960-2010 : 50 jaar later beleeft de Democratische Republiek Congo een periode :

	<u>Aantal stemmen</u>	<u>Percentage</u>
van totale chaos :	288	46 %
erger dan de koloniale tijd :	157	25 %
van hoop in een betere toekomst :	145	23 %
gelijkaardig aan de koloniale tijd :	28	4 %
beter dan de koloniale tijd	14	2 %

IN MEMORIAM

Marcel Schuer

Na een bijzonder gevarieerde levensloop heeft Marcel Schuer ons op 12 mei jl. verlaten. Geboren in 1926, was hij in 1950 naar Congo vertrokken voor de gewestdienst, waar hij tot in 1960 actief bleef en zich vooral onderscheidde in huizenbouw, vnl. in de streek van Banningville.

Na een zwaar auto-ongeval in Spanje stapte hij van een technische functie over naar de kunstwereld, die hem o.m. 12 jaar lang naar Griekenland zou brengen. Sinds 1998 had hij zich in zijn geliefde Sint-Martens-Latem gevestigd, waar hij zich volledig aan de zijn kunst bleef wijden.

Molly Fonteyn

Eveneens te Sint-Martens-Latem, in het gekende rusthuis Ter Venne, overleed ons trouw lid, Molly (ook soms Ado genoemd) Fonteyn. Bijna 88 jaar oud, was zij een van onze weinig talrijke leden die in Afrika geboren was. Zij vertelde graag hoe haar vader, gekneld door de economische crisis, in een achtergelaten krant in de trein toevallig een advertentie vond waarbij personeel voor Congo aangeworven werd. Nauwelijks enkele weken later, in 1927, zat hij al op de boot, om in Matadi terecht te komen, waar hij aan de slag ging als scheepsbevrachter voor rekening van een kleine maatschappij die al spoedig door Otraco opgeslorpt werd.

Vol eerbied vertelde zij over het zware werk dat haar vader daar verrichte in de zware hitte die daar heerste, nog verergerd door de warmte die de metalen constructie van de vaartuigen uitstraalde. In Matadi is zij dus geboren en opgegroeid... en ziels-gelukkig geweest in een atmosfeer van vrijheid en openheid, midden een prachtige natuur, dit ondanks de sobere en nog primitieve levensvoorwaarden die haar deel waren: aanvankelijk was er zelfs nog geen school en de medische zorgen waren nog erg gebrekkig. Zo moest zij het overlijden meemaken van haar tweelingbroertjes.

Voor haar (Franstalig) middelbaar onderwijs werd Molly naar het verre Leopoldstad gestuurd, vanwaar ze enkel tijdens de vakanties naar huis kwam.

Een bijzonder herinnering bewaarde zij ook aan de oorlogsjaren en de enorme inspanningen (de '*effort de guerre*') die daarbij gevraagd werden van blank en zwart, in het bijzonder natuurlijk in de havenstad, waar de schepen af en aan vaarden, en in ijltempo geladen en gelost moesten worden.

Wij bewaren een ontroerde herinnering aan het enthousiasme waarmee zij over haar Congojaren wist te vertellen, haar humor, haar belezenheid, haar schrandere blik en de kracht van haar overtuiging.

Maurice Lenain

Op 27 augustus jongleden heeft Maurice Lenain ons in zijn 91ste levensjaar verlaten. Wie AFAC (de vereniging van oud-koloniale ambtenaren) kent, heeft ook Maurice Lenain gekend, want hij vormde een hoeksteen van die organisatie.

Na zijn studies aan de toenmalige 'Koloniale Hogeschool' in Antwerpen, waar hij het diploma van licentiaat in koloniale en administratieve wetenschappen behaalde, vertrok Maurice in 1947 naar Congo, waar hij zijn carrière uitbouwde, die tot 1960 zou duren. Hij

werd er gewestadministrateur, hoofdzakelijk in Ituri (Oostprovincie), laatst in het gewest Mahagi.

Terug in België, heeft hij vele jaren lang aan de spits gestaan van een hardnekkige strijd voor de verdediging van de belangen en het aanzien van de oud-kolonialen. Hij was de onvermoeibare auteur van een onberekenbaar aantal herinneringen, artikelen, militante geschriften allerhande, brieven aan vriend en tegenstander, waarin hij met zijn gekende vlijmscherpe pen voor zijn overtuiging uitkwam.

Uiteraard was hij dus jarenlang lid van de raad van bestuur van AFAC, maar ook tot zeer kort geleden nog secretaris-generaal van CONGORUDI en gedurende enkele jaren ook gedelegeerd bestuurder van KBUOL/UROME, de koepelorganisatie van bij Afrika betrokken verenigingen.

Lijst van op heden ontvangen jaarlijkse bijdragen (waarvoor hartelijk dank !)

De h. W. Alenus, Oostende
De h. Sam Annys, Wijnegem
De h. & mevr. P. Ampe, St. Martens-Latem
De h. G. Avonds, Kapellen
De h. W. Avonds, Vosselaar
De h. & mevr. J. Baeyens, Teralfene
De h. O. Baeyens, De Pinte
Mevr. H. Barbiaux, Brugge
De h. P. Beckers, Schoten
De h. R. Bedert, Oostende
De h. W. Blondeel, Adegem
De h. A. Boeckx, Keerbergen
De h. & mevr. Boets, Herentals
Mevr. R. Bonne, Brugge
De h. W. Bossaerts, Keerbergen
De h. G. Bosteels, Tervuren
De h. & mevr. Brasseur, Portugal
De h. & mevr. Brems, Haasrode
De h. H. Bruneel, Lo-Reninge
Mevr. L. Calberson, Antwerpen
De h. A. Callewier, Harelbeke
Mevr. I. Cardon, Oostende
De h. & mevr. M. Clement, Halle
De h. C. Colaers, SP-Alfaz del Pi
De h. & mevr. P. Corens, Brasschaat
E.P. W. Costermans, Leuven
De h. & mevr. Craet, Roeselare
De h. & mevr. R. Creten, Borgloon
De h. & mevr. O. Daene, Strombeek-Bever
Dr. Cl. Damman, Kortrijk
Mevr. M. De Bruyne, Roeselare
De h. L. De Clerck, Braine l'Alleud
De h. K. De Goeyse, Herent
De h. P. De Jonghe, Kortrijk
De h. W. De Jonghe, Oostende
E.P. D. Delabie, De Panne
De h. A. de Maere d'Aertrycke, 1200 Brussel
Mevr. H. De Maeseneire, Zaventem
De h. & mevr. D. De Meyer, 1080 Brussel
De h. A. De Ruijter, Heusden
Mevr. I. De Schrijver, Silly
E. Z. Lieve Dessel, Ronse
De h. & mevr. Desmedt, St.-Genesius-Rode
De h. L. De Visscher, Heusden
De h. R. Devriese, Brasschaat
De h. & mevr. R. Devriese, Ohain
De h. G. De Weerd, Boechout
Mevr. Gh. De Weireld, St Denijs-Westrem

De h. W. De Wilde, Hasselt
Kan. E. De Zeine, Brugge
De h. & mevr. L. De Zutter, Roeselare
De h. G. Dierckens, St. Pieters-Leeuw
Mevr. G. Driljeux, St. Truiden
De h. & mevr. H. Ducheyne, Wenduine
Mevr. G. Duytschaever, Ekeren
De h. & mevr. J. Eliaerts, Antwerpen
De h. E. Fiorine, Oostende
De h. A. Gevaert, Brugge
De h. en mevr. Gevaerts, Kortesseem
Prof. J. Ghesquiere, Brasschaat
De h. & mevr. Goedertier, Destelbergen
De h. & mevr. Gorssen-Kapinga, Strombeek-Bever
De h. & mevr. Grarî, Berchem
Dr. & mevr. J. Haevers, Geel
De h. Cl. Heeren, Leuven
De h. D. Hennaert, 1030 Brussel
Mevr. D. Herman, Oostende
De h. F. Hessel, Jalhay
De h. G. Heylen, Zandhoven
De h. W. Ingels, Maldegem
Mevr. E. Janssens, St. Lambrechts-Woluwe
De h. L. Jaspers, F-Glorianes
De h. & mevr. F. Jorissen, Hasselt
De h. F. Keereman, Oudergem
De h. R. Kint, Oostende
De h. P. Lelièvre-Damit, Tervuren
Mevr. H. Leuridan, Koksijde
De h. H. Lodewyckx, Oostende
De h. & mevr. Loosen, Zonhoven
De h. J. Mandonx, Gent
De h. & mevr. Martens, Bree
De h. Mertens-Blomme, Meerhout
Mevr. G. Missinne, Brugge
E.Z. V. Ottenburgs, Gent
De h. M. Paeleman, Laarne
De h. N. Pype, Brugge
De h. P. Reynders, Assesse
De h. Jan Scharpî, Roeselare
De h. & mevr. Schelfhout, Marke
De h. Marcel Schuer, St-Martens-Latem
Mevr. A. Segaert, Vilvoorde
De h. J. Schulpen, Asse
Mevr. G. Simoens, Tervuren
De h. & mevr. Soubry, Heist a/Zee
Mevr. A. Steegmans, Diepenbeek
Mevr; M. Stegen, Diepenbeek

De h. D. Struye de Swielande, St.-P. Woluwe
De h. E. Timperman, Roeselare
De h. L. Top, Hoogledede
Mevr. M. Torfs, Keerbergen
De h. & mevr. Trotman, Koksijde
De h. L. Van Alsenoy, Kapellen
De h. H. Van Beeck, Overijse
De h. & mevr. Van Belle, De Pinte
De h. Chris Van den Hole, Kasterlee
De h. J. Van der Paal, Antwerpen
Dr. J. Vandevoorde, Dion-Valmont
Mevr. M. Van Eylen, Leuven
Mevr. D. Van Hassel, Diest

De h. Gh. Van Pachterbeke, Koksijde
Prof. & mevr. Van Pee, Heverlee
Mevr. A. Van Poelvoorde, Erembodegem
Dr. & mevr. Van Rompaey, Kessel-Lo
De h. M. Van Trimpont, Geraardsbergen
E.P. L. Verbeek, Lubumbashi
De h. & mevr. J. Ver Boven, St. Genesius-Rode
Prof. & mevr. A. Verdonck-Bosteels, Linden
Mevr. Cl. Vermeersch, Blankenberge
De h. R. Vermeersch, Jabbeke
Dr. M. Vlassenroot, Mespelare
Mevr. C. Vos, Halle-Booienhoven

Elektronische adressen

Het kan wel eens voorkomen dat wij graag snel een of ander kort berichtje naar onze leden wensen te sturen. E-mail is daartoe het eenvoudigste en meest aangewezen middel. Indien u voor zulke berichtgeving in aanmerking wilt komen – en voor zover uw elektronisch adres nog niet eerder in ons bezit kwam – zouden wij u dank weten een mailtje te sturen naar

afrikagetuigenissen@skynet.be

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Mfondo masker, West-Kasai (verzameling KMMA)